

Hagyományozódó hallucinációk

A kis herceg színpadi megformálása az Újvidéki Színházban

„Az teszi széppé a sivatagot, hogy valahol egy kutat rejt.”
(Antoine de Saint-Exupéry: *A kis herceg*)

A kis herceg üzenete behálózza mindennapjainkat. Jól mutatja ezt az alkotás idézettsége, az emlékkönyvek is hemzsegenek tőle. Ez persze nem kellene, hogy bármit is levonjon az értékéből. Sőt. A sablonokat nehéz kimozdítani a műről szóló diskurzusok során, és ugyanez vonatkozik a regény adaptációira is. Optimális esetben pont ez a teljesíthetetlennek tűnő cél képezi az alkotás átformálásának kihívásait: az, hogy másként kezeljünk egy olyan szöveget, amely megtölti az emléknóteszek lapjait.

A befogadó már annyira megszömörölt a nemes és szép mondatok terhétől, hogy van egy alapvető elvárása, mégpedig az, hogy valami újat, valami mást kapjon. Reméljük, hogy ez volt az Újvidéki Színház alkotóinak a célja, amikor *A kis herceg* színrevitele mellett döntöttek. Kérdést vethet fel az, hogy egy olyan szöveget, amelynek egyes részleteit a végtelenségig idézik, színre lehet-e vinni úgy, hogy az alkotók elkerülik a már unalmassá vált gondolkodási modelleket? Egyáltalán, kell-e törekedni erre? Nem veszik-e el a szöveg alapélménye, értékes, központi magja, ha radikális változtatások történnek az eredeti szövegben? Mert ha *A kis herceg* esetében az adaptációból kivágjuk a közhelyekké érett igazságokat, lehet, hogy már annyi módosítást eszközölünk a nyersanyagban, amely túl nagy terhet róna az eredeti szövegformára. A regény színpadi adaptációja talán akkor lenne a legsikeresebb, amennyiben (még ha meg is tartanák az ezerszer idézett mozzanatokat), a színreviteli módszereket úgy válogatnák meg, hogy azok megőrizték az eredeti mű ismert, központi szövegelemeit, de az állandósult színpadi mintákat mellőzve, a jól ismert sablonokat új és a kreatív megoldásokkal, a színpadi transzformáció meglepetéseivel oldanánk fel.

Az élő művészetnek ez a sokoldalú tere a látványvilág nyújtotta lehetőségeknek köszönhetően egyedülálló feltételeket teremthet a szöveg fantá-

ziavilágának előhívására. Ha igazán kreatív rendezői elképzelések irányítják az alkotói munkafolyamatot, a mai technikai lehetőségekkel, a kosztümökkel, a fényeffektusokkal és a megfelelő díszletezési megoldásokkal, amelyeket élő dialógusok és konkrét, jól átgondolt rendezői elképzelések tartanak össze, még talán az olvasás útján történő befogadásnál is jobban, vagy legalábbis másmilyen formában hívhatóak elő a képzeletvilág azon aspektusai, amelyek biztosítják a befogadás katarziszát. A szöveg életrehívása ilyen tekintetben korlátlan megvalósítási lehetőséget kezdeményez. Az is lehet, hogy a látványvilágot illetően, nem is kell a mesevilág illúzióinak terébe segíteni a publikumot, ha egy másik megközelítési módot preferál az adaptáció. A korba helyezés szempontjait részesítve előnyben, egy egészen modern, akár absztrakt látványvilágot is képviselhet a darab.

Ebben az esetben elengedhetetlen lenne kidobni a kosztümök közül a királyi palástot, és mondjuk a geográfus felöltöztetésénél sem kellene a pár száz éves modellekhez ragaszkodni. A jelmezek tekintetében problémaként is felvethető az újvidéki előadás esetében az, hogy különböző időintervallumok asszociációs lehetőségeit hordozzák. Így bizonyos esetekben zavaróak lehetnek, mert összeegyeztethetetlen adaptációs tényezőknek tűnhetnek azok a rendezői megoldások, amelyek révén az adaptáció különböző idősíkokat idéz fel, holott a cselekmény nem rendelkezik olyan utalásokkal, hogy azt gondolhassuk, különböző időintervallumokban játszódik, bár egyértelmű, hogy más-más terek képzeteit nyújtja. Az itt értelmezett darabban eltérő fikciós időkre utalnak a kosztümök és a díszletelemek, hiszen közülük néhány korábbi időket idéz, míg akadnak olyanok is, amelyek a cselekmény színpadi megformálásának idejéhez állnak közel, a két asszociációs mezőt pedig több évszázados űr határolja el egymástól. Gondoljunk csak a geográfus vagy a király alakja által idézett korra, amelyeknek éles kontrasztja az üzletember egészen mainak tűnő fikciós ideje.

A kis herceg cselekménye egy fata morgana köré épül. Egy sivatagban rekedt pilóta hallucinációit tárja fel a szöveg, amely különböző tereket idéz a Szahara puszta magányában vergődő narrátor képzelgései által. Egységenként más-más fikciós tereket nyit meg előttünk a történet, amelyek maguk is rendelkeznek központi résszel. Ezeket kapcsolja össze a kis herceg, a cselekmény leghangsúlyosabb, meseszerű figurája. Ez az álomképszerű alak később át is veszi a pilótának a cselekményben betöltött központi helyét, és ő maga lesz a történet legfőbb szervező eleme, a sivatagban rekedt pilóta pedig szinte csak a történet keretében marad hangsúlyos. A kis herceg úgy is elképzelhető, mint a pilóta gyermekkori, álomké-

pekben megjelenő alakja, de mégis egyfajta társ szerepében hangsúlyos a jelenléte: ő az, aki barátját a fantáziaképek segítségével más dimenziókba repíti. Egy belső hangként is funkcionálhat, amely a gyermeki őszinteség és egyszerűség látószögéből szemlélteti a társadalom és az egyén kapcsolatának viszonyosságait, más megközelítésbe helyezve a világ működését és értékrendszerét. A színpadon kihívást jelenthet ennek a fantáziavilágnak az előhívása, amely nem hagyatkozhat magára a színészi munkára. Az elvonatkoztatás megvalósulása komolyabb háttérmunkát és ebből adódóan elsősorban összetettebb, kifinomultabb színreviteli elképzeléseket igényel.

A kis herceg újvidéki megformálásának meglepő és érdekes elgondolása volt a szerepek leosztása, hiszen több alakításban is felcserélődtek a nemek. A kis herceget Ferenc Ágota, a királyt Banka Lívია, a geográfust Krizsán Szilvia formálja meg. A társulat összetétele is kiválthatta ezt a megoldást, de a szóban forgó elgondolás érdekes színfoltja volt az előadásnak, főként a kis herceg megformálása esetében biztosított egyfajta kuriozitást. A rendezői elgondolás a gender-effektus érveléseit felidézve, még új értelmezési sávokat is megnyithat a darab előtt. A társadalmi normák által behatárolt nemiségi konvenciókra hívják fel a figyelmet a darabban összekeveredő nemi szerepek, amelyek dominánsak, és érdemleges megoldásokat képviselnek a színpadi adaptációban. Ha a történet közlési szándékait értelmezzük, nem is fontosak a nemiségi sztereotípiák, mert sokkal hangsúlyosabbak a cselekmény erkölcsi állásfoglalásai, ilyen tekintetben pedig mellékes az, hogy a történet szereplői, vagy akár annak központi alakja, a kis herceg, milyen nemiségi konvenciókat képvisel. Ezt jól hangsúlyozza a darab, akár koncepciózus, akár kényszerű volt a szereposztás.

A darab vezéralakját, a kis herceget, Ferenc Ágota hihetően alakította. A központi szerepből adódóan őt illetően volt a legfrekvenciáltabb a nemi tulajdonságok felcserélődése, de hangsúlyos volt a geográfus esetében is, Krizsán Szilvia karakterisztikus megformálásában. A darabban nem mindig a központi figurák domináltak, a mellékszerepekben alakítók is kitűntek szerepformálásaikkal. Ilyen volt a róka és a rózsa színpadi megformálása is: az előbbit Crnkovity Gabriellának, az utóbbit pedig Elor Eminának köszönhattük.

Az értelmezési lehetőségeket figyelembe véve a kis herceg a valóságban bárki vagy bármi lehet. Ő az a belső hang, dolog vagy barát, aki gondolkodásra ösztönzi az egyént, figyelmezteti őt arra, hogy eltávolodott önmagától, saját értékrendjétől vagy a racionalitástól. *A kis herceg* illúziói tehát több megközelítési ponton is a realitás problémáira épülnek. Ezek a hallucinációk olyan felvetéseket tartalmaznak, amelyeknek köszönhetően nem vélet-

lenül hagyományozódnak. Az a teljesíthetetlen vágy, hogy az egymást követő generációk tagjai megpróbálják őket beépíteni az életükbe, örökkévalóságot biztosítanak az álmok közegeiben élő, elérhetőnek tűnő, de valójában oly távoli ideáloknak – illúzióknak.

Rendező: Táborosi Margaréta m. v.

Dramaturg: Góli Kornélia m. v.

Díszlet, kosztüm: Gadus Erika m. v.

Színpadi mozgás: Kiss Anikó m. v.

Zene: Kovács Adrián m. v.

Zenei munkatárs: Klemm Dávid m. v.

Antoine de Saint-Exupéry: *A kis herceg* (Fordította Rónay György)